

**Terör Örgütlerinin Kitle İmha Silahlarına Erişim ve Kullanma Riski Üzerine Bir
Değerlendirme**

**An Assessment on the Risk of Terrorist Organizations' Access to and Use of Weapons of Mass
Destruction**

Hasibe BALER*

Başvuru Tarihi: 27.08.2024

Kabul Tarihi: 05.10.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Özet

11 Eylül Saldırıları sonrası terörizm olgusu dünya kamuoyunun gündeminde önemli bir yer tutmuştur. Terör örgütlerinin amaçlarını gerçekleştirmek için neleri göze alabileceği ise bir diğer tartışma konusu olarak karşımıza çıkmıştır. Kitle imha silahları ile 20. yüzyılda tanışan dünya, bu silahların yarattığı yıkımı acı bir şekilde tecrübe etmiştir. Konvansiyonel silahlardan çok daha güçlü olan kitle imha silahlarının özellikle terör örgütleri gibi devlet dışı aktörlerin eline geçmesi ve kullanılması büyük bir sorundur. Bu çalışmada terör örgütlerinin kitle imha silahları kullanma motivasyonları incelenerek bu silahları kullanan, kullanmaya teşebbüs eden veya bu silahları üretmek için muhtelif girişimleri olan Aum Shinrikyo, DEAŞ, El-Kaide ve Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları adlı dört terör örgütünün kitle imha silahları ile arasındaki ilişki ortaya konularak bu örnekler üzerinden Türkiye bakımından kitle imha silahları terörizmine ilişkin risk ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: 11 Eylül Saldırıları, Kitle İmha Silahları, Aum Shinrikyo, DEAŞ, El-Kaide, Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları.

---

* Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, MASAK-Hazine ve Maliye Uzman Yardımcısı, hasibe_baler@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3016-1070>

Abstract

After the 9/11 attacks, the phenomenon of terrorism has taken an important place on the agenda of the world public opinion. What terrorist organizations are willing to risk in order to achieve their goals has emerged as another topic of discussion. The world, which was introduced to weapons of mass destruction in the 20th century, has painfully experienced the destruction caused by these weapons. The acquisition and use of weapons of mass destruction, which are much more powerful than conventional weapons, by non-state actors such as terrorist organizations is a major problem. In this study, by examining the motivations of terrorist organizations to use weapons of mass destruction, the relationship between weapons of mass destruction and four terrorist organizations, namely Aum Shinrikyo, DAESH, Al-Qaeda and Liberation Tigers of Tamil Ilam, which use, attempt to use or have various attempts to produce these weapons, will be revealed and the risk of WMD terrorism for Türkiye will be tried to be revealed through these examples.

Keywords: 9/11 Attacks, Weapons of Mass Destruction, Aum Shinrikyo, ISIS, Al-Qaeda, Liberation Tigers of Tamil Ilam.

Giriş

Yıkım gücü oldukça yüksek olan kitle imha silahları (KİS) insanlık tarihi düşünüldüğünde kavramsal olarak nispeten yeni kullanılmaya başlanmış olmakla birlikte bazı ilkel formlarının eski zamanlardan beri kullanıldığı bilinmektedir. Konvansiyonel silahlardan çok daha etkili olan KİS'lere sahip ülkelerin dünya siyasetindeki gücü yadsınamaz bir gerçektir. Ancak çoğu ülke bu silahların insanlara ve çevreye verdiği zararın farkına varmış ve çeşitli anlaşmalarla bu silahların kullanılmasını ve yayılmasını önlemeye yönelik anlaşmalar imzalamıştır.

Bu denli güçlü silahların devlet dışı aktörlerin eline geçmesi ve kullanılması ciddi bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Devletlere karşı asimetrik bir savaş yürüten terör örgütleri, insanlar üzerinde korkutma ve sindirme politikası uygulayarak siyasi amaçlarına ulaşmak için ses getiren büyük eylemler gerçekleştirmektedir. Tam da bu nedenle kullanılan silahın türüne bağlı olmakla birlikte tek bir kullanımda bile büyük miktarda can kaybına sebebiyet veren KİS'ler muhtelif terör örgütlerinin hedefinde yer almaktadır.

Soğuk Savaş döneminde nükleer terörizm önemli bir endişe kaynağı olarak ortaya çıkmış ve 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması ve buna bağlı olarak SSCB'nin eskiden kontrolünde tuttuğu topraklardaki KİS varlıklarının fiziksel güvenliğinin yeterli düzeyde

sağlanamamasıyla birlikte ‘başiboş nükleer silahlar’ (‘loose nukes’) kavramı gündeme gelmiştir. Güvenliği sağlanmamış KİS varlıklarının terör örgütleri tarafından gizlice satın alınabileceği ya da hırsızlık yoluyla ele geçirilebileceği endişeleri baş göstermiştir (O’Neil, 2003, s. 100). 1999’da ABD Başkanı Clinton, ABD’nin ilerleyen yıllarda kimyasal ya da biyolojik silahların kullanıldığı bir terör saldırısına maruz kalabileceğini belirtirken, dönemin Savunma Bakanı William Cohen de ‘sorunun artık bunun olup olmayacağı değil, ne zaman olacağı’ olduğunu ifade etmiştir (Cole, 2017, s. 31). Öte yandan terörizmi finanse eden bazı devletlerin destekledikleri terör örgütlerine -daha önce yaşanmış bir örneği bulunmasa da- KİS’lere erişim noktasında yardım edip etmeyecekleri hususu da başka bir tartışma konusudur (Cole, 2017, s. 22).

Karmaşık jeopolitik dinamikler ve devam eden çatışmalardan faydalanmak suretiyle terör örgütlerinin ilerde KİS kullanarak bir terör eylemi gerçekleştirme ihtimali ciddiye alınmalıdır. Nitekim El-Kaide ve DEAŞ’ın (Irak Şam İslam Devleti) küresel düzeyde yayılım göstermesi ve sofistike bombalara ve KİS erişimine yönelik çabaları, ABD İstihbarat Topluluğu’nun, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin (BMGK) ve uluslararası toplumun dikkatini çekmiştir (Okoro ve Oluca, 2019, s. 2).

Çalışmada KİS üretebilmeyi başarabilmiş ya da bu materyallere erişme teşebbüsünde bulunmuş Aum Shinrikyo, El-Kaide, DEAŞ, Taliban ve Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları adlı dört terör örgütünün KİS’lere ulaşmak için ne tür faaliyetlerde buldukları, bahsi geçen terör örgütlerinin bu silahları nasıl kullandığı açıklanmaya çalışılarak bu örnekler üzerinden hareket ederek ülkemize ne tür ideolojiyi benimsemiş terör örgütlerinin KİS terörizmi bakımından tehdit oluşturduğu üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Çalışma nitel bir araştırma olup, doküman analizi yöntemi ile KİS terörizmini konu alan makalelerden, kitaplardan ve internet sitelerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda üç ana bölümden teşekkül eden çalışmanın ilk bölümünde KİS kavramı, tarihi ve nitelikleri ele alınacaktır. İkinci bölümde terör ve terörizm kavramına kısaca değinilecektir. Üçüncü ve son bölümde ise genel olarak KİS terörizmi ve terör örgütlerinin KİS kullanma motivasyonları üzerinde durulacak, aynı zamanda KİS kullanmış yahut KİS üretme noktasında muhtelif girişimlerde bulunmuş olan Aum Shinrikyo, El-Kaide, DEAŞ, Taliban ve Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları adlı dört terör örgütü incelenerek, ülkemiz açısından KİS terörizmine ilişkin bir risk değerlendirmesi yapılacaktır. Çalışmayla öldürücü gücü çok yüksek olan KİS’lerin terör örgütlerinin eline geçmesi hâlinde ne gibi sonuçların ortaya çıkacağını ve amaçlarını gerçekleştirmek için KİS üretme arayışına giren terör örgütlerinin yarattığı tehditlerin gerek ülkemiz gerekse uluslararası kamuoyu için ne boyutta olduğunu göstermek amaçlanmaktadır.

KİS Kavramı, Tarihi ve Nitelikleri

Biyolojik, nükleer ve kimyasal silahlar olarak sınıflandırılan ve sadece bir kez kullanılmaları sonucunda bile konvansiyonel silahların defalarca kullanılması ile ortaya çıkacak yıkımı yaratma gücüne sahip, etkinliği çok yüksek olan silahlara KİS denir (Doğanalp, 2016, s. 17). KİS kavramı ile genel olarak kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlar ve bunları taşıma kabiliyeti olan füzeler kastedilir (Özgür, 2006, s. 18).

KİS terimi nispeten modern bir ifade olmakla birlikte bu terimin ilk kez 1937’de Almanya’nın - Picasso’nun Guernica adlı tablosuna da konu olan- İspanya’nın Guernica kasabasını havadan bombalaması üzerine yazılı basında kullanıldığı düşünülmektedir (Miller, 2018, s. 10). Bilimsel gelişmelere paralel olarak KİS’lerin çeşitli şekillerde tezahür ettiğini görmek mümkündür. Bunlara örnek olarak, Alman ve İngiliz ordularının I. Dünya Savaşı’nda kullandığı hardal gazı; II. Dünya Savaşı’nda Japon ordusunun vebalı pireleri havadan püskürterek binlerce Çinli sivili öldürmesi; II. Dünya Savaşı’nda ABD Hava Kuvvetleri’nin Hiroşima ve Nagazaki’ye atom bombası atması; 1946’dan 1992’ye kadar SSCB’deki geniş çaplı biyolojik silah programı; Güney Afrika’daki Apartheid hükûmetinin biyolojik silah programı, 1988’de Saddam Hüseyin’in Irak rejimi tarafından Kürtlere karşı ve 2015’te Esad hükûmeti tarafından Suriye’deki muhalif güçlere karşı kimyasal ajanları kullanması gösterilebilir (Miller, 2018, s. 10).

Biyolojik, kimyasal ve nükleer silahlar esasında çok sayıda insanı öldürmek ya da yaralamak üzere tasarlanmıştır. Nükleer silahların ek bir amacı da düşmanın mülklerinin çoğunu özellikle şehirlerini ve sanayisini ya da kendi stratejik nükleer güçlerini yok etmektir. Tek bir KİS’in bile büyük bir öldürücü gücü olması bu silahları özel bir kategoriye sokmaktadır. Bu silahlar caydırıcı silahlar olup düşmanın sürpriz, önleyici bir saldırı yapmasını engellerler (Barnaby, 2004, s. 13-14). KİS kavramı özellikle 11 Eylül Saldırıları sonrası terör örgütlerinin KİS’lere erişebilme ihtimali üzerine medyada, akademi dünyasında ve şüphesiz ki siyasi arenada sıklıkla anılır bir kavram hâline gelmiştir (Denk, 2011, s. 94). George W. Bush 29 Ocak 2002 tarihinde gerçekleştirdiği konuşmasında “...Birinci önceliğimiz ulusumuzun güvenliğini sağlamak olmalı... İkinci hedefimiz ise terörü destekleyen rejimlerin Amerika’yı veya dost ve müttefiklerimizi kitle imha silahlarıyla tehdit etmesini engellemektir.” (National Archives and Records Administration, 2002) diyerek KİS’lere vurgu yapmıştır.

Kullanılması hâlinde koskoca bir şehri yok edebilecek ve binlerce insanı öldürebilecek güce sahip olan nükleer silahlar ve yarattığı tehditler tüm insanlığı ilgilendiren oldukça önemli bir konudur.

Günümüzün kimyasal ve biyolojik silahlarının ilkel hâlleri modern dönemlerden önce ara sıra kullanılırken, nükleer silahlar ancak 16 Temmuz 1945'te ABD tarafından gerçekleştirilen ilk test patlamasıyla ortaya çıkmıştır (Mattis, 2009, s. 1). Nükleer silah yapma süreci oldukça karmaşık ve zor olup hatırı sayılır fizik, mühendislik ve patlayıcı uzmanlığı gerektirir. Aynı zamanda oldukça hassas yüksek teknoloji tesisleri ve enstrümantasyon kullanılır (Campbell, 1984, s. 10). Bir nükleer silah çok kısa bir süre içinde çok büyük miktarda enerji açığa çıkararak güçlü bir patlama üretir. Elektrik üreten nükleer reaktörlerle aynı prensipte çalışır; her iki durumda da uranyum veya plütonyum atomları zincirleme bir reaksiyonla bölünür (Barnaby, 2004, s. 16). Nükleer silah kullanımıyla meydana gelen patlama ve şok ile termal radyasyon ve nükleer radyasyonun her biri mâruz kalan kişilerde ölüm ve yaralanmaya yol açma potansiyeline sahiptir (Glasstone, 1964, s. 547). Nükleer silahlar uzun vadede, mâruz kalanları öldüren ya da hasta eden, kanser ve genetik hasarlar da dâhil olmak üzere çeşitli sağlık sorunlarına sebep olan iyonlaştırıcı radyasyon üretir (ICAN, 2023).

Kimyasal silahların ilkel kullanımı ise oldukça eskiye dayanmaktadır. Örneğin Spartalılar'ın M.Ö. 429 yılındaki Peloponez Savaşı sırasında ve M.Ö. 424 yılındaki Delium Kuşatması sırasında zehirli dumanlar yaratmak için zift ve kükürdü tutuşturdukları bilinmektedir. Aynı şekilde 1456'da Macarlar, zehirli bir bulut oluşturmak için zehre batırılmış bezleri tutuşturmak suretiyle Belgrad'ı kuşatan Osmanlı ordusunun yenilmesinde kimyasal maddeleri kullanmıştır (Prelas ve Peck, 2005, s. 54-55). Kimyasal silahların modern kullanımı ise ilk olarak I. Dünya Savaşı sırasında gerçekleşmiş ve yaklaşık 90.000 kişinin ölümüne neden olmuştur (Barnaby, 2004, s. 55). Kimyasal silahlar, bir düşman üzerinde fiziksel veya fizyolojik etkiler yaratmak için kimyasal maddelerin patlayıcı özelliklerinden ziyade toksik özelliklerini kullanır (Nwana, 2004, s. 12). Kimyasal silahların tanımı konusunda bir uzlaşma bulunmamaktadır. Ancak kimyasal silahları; kimyasal etkisiyle ölüme, yaralanmaya, geçici iş göremezliğe veya duyusal kayba ya da tahrişe neden olabilen insanlar, hayvanlar, bitkiler ve maddeler üzerinde etkisini gösterebilen kimyasal maddeler olarak tanımlamak mümkündür (Richardt vd., 2013, s. 4).

Kimyasal silahların yarattığı yıkımı görmek için Iraklılar'ın hardal gazı, sinir ajanları ve siyanür içerdiği bildirilen kimyasal silahlarla Halepçe'ye düzenlediği saldırıya bakmak kâfidir. Halepçe saldırısından altı gün sonra bölgeye giden BBC Dış İlişkiler Editörü John Simpson gördüklerini şöyle anlatmıştır: *“İlk fark ettiğim şey pis kokuydu. Koyun ve ineklerin vücutları şişmişti. Sokakta bebeğiyle birlikte yatan genç bir kadın cesedi gördüm. Bir roketin düştüğü eve girdim. Bir çocuk sandalyesinden düşmüş vaziyette yüz üstü yatıyordu, anne ve babası ise oturdukları yerde kamburlaşmışlardı. Yanımdaki doktor her şeyin iki saniye içinde yaşanıp bittiğini söyledi.”* (Barnaby, 2004, s. 60-61).

Tarih boyunca bulaşıcı hastalıkların askeri operasyonlar üzerinde önemli etkilere neden olduğu pek çok örnek yaşanmıştır. Hastalığın kasıtlı olarak yayılması, hâlihazırda mevcut olan enfeksiyonlar ve toksinler tarafından oluşturulan tehdide tamamen yeni bir tehdit olarak gözükmektedir (Baker, 2006, s. 17). Tam da bu noktada biyolojik silahlar devreye girmektedir. Biyolojik silahlara olan ilgi I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın ve oldukça sınırlı bir ölçekte Fransa'nın hayvanlar üzerinde şarbon ve gländer hastalıklarını test etmeleriyle başlamıştır. I. Dünya Savaşı'nın ardından, basında ve askeri çevrelerde bir sonraki savaşta kimyasal silahların ve biyolojik silahların yaygın olarak kullanılacağı yönünde spekülasyonlar ortaya çıkınca, birçok ülke caydırıcı olması ve misilleme amacıyla biyolojik silah geliştirmeye başlamış ve II. Dünya Savaşı'na keşif amaçlı bile olsa biyolojik silah programlarıyla girmiştir (Wheelis, 2006, s. 3-4).

Japonlar 1937 yılında biyolojik ajanları silah hâline getirmek için bir program başlatmıştır. Operasyon, Mançurya'da Birim 731 adı verilen bir komplekste yürütülmüştür. Birim 731'de Dr. Ishii Shiro yönetimindeki bilim insanları, su arıtma araştırması kisvesi altında veba, kolera ve şarbonu test etmiş ve silah hâline getirmiştir. 1940 yılına gelindiğinde Japonya, yaptığı biyolojik silahlardan bazılarını Çin'in sivil nüfusu, Çinli askerler ve savaş esirleri üzerinde test etmeye başlamıştır. Bu deneylerden birinde, veba ile enfekte edilmiş sıçanlar ve havadan atılan veba enfekte edilmiş pireler ile 10.000 kişinin ölümüyle sonuçlanan bir salgın ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı boyunca, Birim 731'de çalışan bilim insanlarının gerçekleştirdiği deneyler sonucunda 200.000 kadar insanın hayatını kaybettiği düşünülmektedir (Prelas ve Peck, 2005, s. 45).

Biyolojik silahlar, insanlarda, hayvanlarda veya bitkilerde hastalığa neden olan canlı organizmalardan veya canlı organizmalar tarafından üretilen toksinlerden yapılırlar (Davis ve Purcell, 2006, s. 38). Biyolojik silah ajanlarının diğer kitle imha silahlarına nazaran fark edilmesi oldukça zordur. Bir nükleer saldırı yahut kimyasal saldırı gerçekleştiğinde hemen fark edilebilirken biyolojik bir saldırıya mâruz kalınması hâlinde bu durum günlerce fark edilmeyebilir. Dahası, birincil saldırı yöntemi olan mikrobu gözlemleyebilmek için mikroskop ve gelişmiş algılama ekipmanlarının kullanılması gerekmektedir (Bidwell ve Bhatt 2016, s. 10). Tarih boyunca her büyük teknoloji sadece barışçıl amaçlarla değil, düşmanca amaçlar için de yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Biyolojik silahların düşmanca amaçlar için yaygın olarak kullanıldığı bir dünyada çatışmaların doğasının kökten değişmesi muhtemeldir. Zira biyolojik bir silahın kullanılması şiddet, zorlama, baskı ya da boyun eğdirme için eşi benzeri görülmemiş fırsatlar yaratabilir (Meselson, 1999, s. 48-49).

Terör ve Terörizm

Terör, Latince “terrere” kelimesinden doğmuş olup yıldırım, korku(tmak) anlamına gelmektedir. Sicarii’lerin Romalılara karşı hançerlerle gerçekleştirmiş oldukları suikastlar ilk terör eylemleri olarak kabul edilmektedir (Kiremitçi, 2021, s. 5). Modern siyasi bağlamda teröre yapılan en eski atıf ise muhaliflerini bastırmak için “la terreur”ü kullanan Fransız Devrimi’nin Jakobenler’inin kendilerini tanımlamalarından gelmektedir (Bishara, 2017, s. 4). Dünya genelinde bütün ulusların üzerinde uzlaştığı bir terör tanımı bulunmamaktadır. Her ülkenin kendi iç hukukunda düzenlemiş olduğu bir terör tanımı olduğu gibi bazı uluslararası antlaşma ve sözleşmelerde de terör tanımları mevcuttur. (Saraçlı, 2007, s. 1060). Bu noktada self determinasyon kavramı gündeme gelmektedir. 20. yüzyıldan itibaren dünya gündeminde yer almaya başlayan bu kavramın keskin bir tanımını yapmak zordur. Genel itibarıyla bir ulusun çok uluslu bir devlette, bağımsız bir siyasi varlık kurmak için içinde bulunduğu devletten ayrılma hakkı olarak tanımlamak mümkündür. Kimileri bu hakkı dar yorumlayarak otonomi ya da öz yönetim gibi kavramlarla sınırlandırırken kimileri ise içinde yaşadığı ülkeden koparak bağımsızlık elde etme olarak değerlendirmektedir (Çelik, 2021, s. 641-642). İşte bu nedenle bir ülkenin teröristi başka bir ülkenin özgürlük savaşçısı olabilmektedir. Uluslararası düzende özellikle, güçlü ülkeler tarafından baskı unsuru olarak kullanılan terör örgütlerinin sağladığı fayda göz önüne alındığında, bütün devletlerin kabul ettiği terör tanımının niçin ortaya çıkmadığı daha iyi anlaşılmaktadır. Her ne kadar üzerinde uzlaşılmış bir terör tanımı olmasa da, terör kavramını kısaca konusu suç ihtiva eden bir eylemin toplumun bir kısmı yahut tamamı üzerinde dehşet ve panik yaratacak şekilde gerçekleştirilmesi veya gerçekleştirileceği tehdidinde bulunulması suretiyle, toplum üzerinde oluşturulan psikolojik baskı yöntemi olarak tanımlamak mümkündür (Başpınar, 2023, s. 12).

Yugoslavya Kralı I. Aleksandar’ın 9 Ekim 1934 tarihinde, Marsilya’da bir suikast sonucu öldürülmesi neticesinde, uluslararası arenada terörizm meselesi ilk kez tartışılmaya başlanmış ve yirmi devletin imzaladığı ancak sadece Hindistan’ın onayladığı “*Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*” adlı sözleşmede terörizmden bahsedilmiştir (Kiremitçi, 2021, s. 11). Terörizm terimi, genellikle bir kitleyi etkilemeyi amaçlayan, ulus-altı gruplar veya gizli ajanlar tarafından muharip olmayan hedeflere karşı uygulanan, önceden tasarlanmış, siyasi amaçlı şiddet anlamına gelmektedir. Açık olduğu kadar tartışmalı bir kavram olan terörizmin evrensel bir tanımı olmamakla birlikte, terörizmin çoğunlukla ulus-altı ajanlar ve/veya devletler (tartışmalı olmakla birlikte) tarafından gerçekleştirilen siyasi amaçlı saldırıları ifade etmek için kullanıldığını söylemek mümkündür (Webel, 2016, s. 8). Terörizm eylemi, bir terör örgütünün faaliyetleri çerçevesinde

örgütün kasıtlı olarak gerçekleştirdiği şiddet eylemi iken, terörist ise bu terör örgütüne üye olmuş ve verilen emirleri bilerek, isteyerek ve sorgulamadan uygulayan kişidir (Abdurrahmanlı, 2018, s. 591).

Terör örgütlerinin neler yapabileceği 11 Eylül Saldırıları ile dünya kamuoyunda geniş ölçüde tartışılmıştır. Amaçları uğruna her şeyi yapmayı göze alan terör örgütlerinin, KİS'e erişim sağlamaları hâlinde yaratacağı yıkım çeşitli çevrelerde tartışma konusu olmuştur. 2003 yılında Pakistanlı nükleer bilimci Abdul Qadeer Khan tarafından kurulan uluslararası bir nükleer kaçakçılık ağı ortaya çıkarılmıştır. Khan, kurduğu ağ sayesinde yirmi yıl boyunca İran, Libya, Kuzey Kore gibi devletlere gaz santrifüjleri, santrifüj üretim yetkinliği ve nükleer silah tasarımları sağlamıştır. Ayrıca El-Kaide ve diğer terör örgütlerine de bu tür yardımlarda bulunmuş olabileceğinden şüphelenilmektedir. Khan ağının deşifre edilmesinin ardından ABD ve Birleşik Krallık, Birleşmiş Milletler'e başvurarak BM üyesi devletlere KİS'in yayılmasını önleme yükümlülükleri getirecek bir Güvenlik Konseyi kararı çıkarması için lobi faaliyetlerine başlamıştır (Heupel, 2007, s. 2). Bu lobi faaliyetleri sonuç vermiş ve BM Güvenlik Konseyi, KİS ve bunların dağıtım araçlarının devlet dışı aktörlerin özellikle de teröristlerin eline geçmesini engellemeyi amaçlayan ve her ülkenin bu yönde bir dizi yasal adım atmasını gerektiren 1540 (2004) sayılı kararı 28 Nisan 2004 tarihinde oy birliğiyle kabul etmiştir (Rosand, 2009, s. 2).

Genel Olarak KİS Terörizmi

Terör örgütleri KİS'e nâdiren başvurmuşlardır. Buna rağmen terör örgütleri tarafından KİS kullanmak suretiyle terör saldırılarının gerçekleştirilebileceği endişesi son derece yüksektir (Bellany, 2007, s. 17). KİS terörizmine ilişkin korkular 1970'lerden beri var olmakla birlikte 1995 yılında Japonya'daki Aum Shinrikyo dinî terör örgütünün beklenmedik kimyasal silah saldırısı ve ABD'deki aşırı sağcı gruplar arasında biyolojik toksin maddelere olan ilginin artmasının ardından zirveye ulaşmıştır. Aum Shinrikyo saldırıları Batı'da önemli bir siyasi tepkiye yol açmış; birçok siyasetçi, medyanın bir kısmı ve hükûmetler KİS silahlarını içeren terör saldırılarının yakın bir tehdit hâline geldiği görüşünü benimsemiştir. O zamandan itibaren KİS terörizmi hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yoğun bir siyasi mesele hâline gelmiştir (Cole, 2017, s. 1).

KİS kullanılarak gerçekleştirilen bir terör saldırısında, binlerce insanın ölmesi veya hükûmetlerin kolayca başa çıkamayacağı düzeyde paniğin ortaya çıkması ihtimal dâhilindedir. Bazı koşullar altında KİS'lerin kullanılması, küçük bir ülkenin özellikle de nüfusun çoğunun tek bir kentte yoğunlaşması hâlinde söz konusu ülkenin mevcut sosyal ve siyasi yapısı için varoluşsal bir tehdit dâhi oluşturabilir (Cordesman, 1999, s. 171). Bugün teröristlerin dünya düzenine karşı yürüttüğü savaşta, nükleer silahlar kitlesel yıkımın nihai aracıdır. Nükleer silahlara sahip bir terör örgütü kavramsal olarak

caydırıcı bir stratejinin sınırları dışında kalmakta ve zorlu yeni güvenlik sorunları ortaya çıkarmaktadır (Joyner, 2009, s. 55). Dünya çapındaki nükleer silah depolama sahaları incelendiğinde, teröristler tarafından çalınmaya veya ele geçirilmeye açık olan nükleer silah stoklarına yönelik önemli güvenlik riskleri olduğu da bilinen bir gerçektir (Moftah, 2015).

ABD eski Başkanı Barack Obama, 5 Nisan 2009 tarihinde Prag’da gerçekleştirdiği bir konuşmada, teröristlerin KİS edinmesi ve kullanması tehlikesinden *“Teröristlerin hiçbir şekilde nükleer silah elde edememelerini sağlamalıyız. Bu, küresel güvenliğe yönelik en acil ve en büyük tehdittir. El-Kaide bir bomba aradığını ve bunu kullanmaktan çekinmeyeceğini söylemiştir. Dünyanın dört bir yanında güvenliği sağlanmamış nükleer malzemeler olduğunu biliyoruz.”* (The White House President Barack Obama, 2009) diyerek teröristlerin KİS’lere erişim noktasında bir arayış içinde olduğu gerçeğinin ciddiye alınması gerektiğini vurgulamıştır. Usame bin Ladin’in ölmeden önce verdiği beyanatlarında nükleer silahların ya da diğer KİS’lerin elde edilmesinin Müslümanlar için ‘dinî bir görev’ olduğunu söylemesi de terör örgütlerinin KİS arayışı içinde olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Kazi, 2011, s. 3). Özellikle kimyasal silahlar, terör örgütleri tarafından geliştirilmesi ve kullanılması en kolay kitle imha silahlarıdır. Basit ekipmanlar rahatlıkla satın alınabilmektedir. Reaksiyon kinetiği, katalizörler ve çalışma parametreleri gibi teknik bilgilerin çoğu internette ya da kimya literatüründe kolaylıkla bulunabilmektedir. Teröristlerin kimyasal silah üretmek için sofistike bir üretim tesisine de ihtiyacı yoktur. (Hummel ve Burpo, 2020, s. 18-19).

Terör Örgütlerinin KİS Edinme ve Kullanma Motivasyonları

KİS’lere özellikle de nükleer silahlara sahip olmak bir ülkenin dünya jeopolitik sahnesinde önemli bir oyuncu olmasının yanı sıra bu ülkeler ve müttefikleri için güvenlik anlamına da gelmektedir (Warf, 1989, s. 20). KİS kullanımı ve üretimi çabası ulus devletlerle sınırlı değildir. Özellikle kimyasal silah kullanan kötü niyetli aktörler arasında ‘yalnız kurt’ olarak adlandırılan teröristler, nihilist ve apokaliptik örgütler yer almaktadır. Bu tür kötü niyetli aktörlerin yarattığı riskler, hükûmetin devlet üzerindeki kontrolünü yitirdiği ülkeler, savaş bölgeleri veya Suriye gibi bir kısmı savaş bölgesi olan alanlarda önemli ölçüde artmaktadır (Miller, 2018, s. 10).

Farklı ideolojilere sahip terör örgütlerinin KİS kullanmak için farklı motivasyonları bulunmaktadır. Milliyetçi-Ayrılcı teröristler, olası bir KİS kullanımının kendi sempatanları nezdindeki itibarını olumsuz etkileyeceğini düşündükleri için bu tip eylemler gerçekleştirmekten önemli ölçüde kaçınırlar. Ancak sempatanlarının bulunmadığı bölgelerde düşmanlarına karşı KİS kullanabilirler. Sol-Devrimci teröristlerin hükûmete ya da sembolik kapitalist hedeflere yönelik olarak KİS kullanma ihtimali vardır. Radikal köktendinci teröristlerde hiyerarşik bir yapı olduğu ve radikal din adamlarının

şiddeti meşrulaştıracak şekilde dinî metni yorumlaması hâlinde bu yorumun teröristler tarafından sorgulanmadan kabul edildiği bilinmektedir. Bu yüzden bu örgütler KİS kullanımı konusunda özellikle tehlikelidir (Blum vd., 2005, s. 149).

Sağ tandanslı teröristler genellikle düşmanlarını insan olarak değil de öteki olarak gördüğü için, hedef gruplara yönelik saldırılar ideolojileri tarafından meşrulaştırılmaktadır. Bu kategorideki bireyler düşük seviyeli kimyasal ve biyolojik saldırılar için önemli bir tehdittir. Ancak kaynak sınırlamaları nedeniyle muhtemelen kitlesel zayıata yol açan kimyasal veya biyolojik terörizm için bir tehdit oluşturmazlar. Kürtaj karşıtı teröristler, eko-teröristler ve hayvan hakları radikalleri gibi teröristlerin çok geniş bir kurban yelpazesini hedef alan ayırım gözetmeyen silahlar oldukları için ve gündemlerinin kamuoyunda kabul görmesini olumsuz etkileyeceği için, KİS kullanma motivasyonlarının olmadığını söylemek mümkündür (Blum vd., 2005, s. 150).

Aum Shinrikyo ile KİS Arasındaki İlişki

20 Mart 1995'te, bir Japon dinî tarikatı olan Aum Shinrikyo, Tokyo'da sabahın erken saatlerinde beş metro trenine ölümcül bir sinir gazı olan sarin gazı atmıştır. Tarikat içerisinde seçilmiş beş erkek üye, trenlerin her birine gazete kâğıdıyla kaplı iki ya da üç küçük plastik torba taşıyarak binmiş ve daha önce kararlaştırılan saatte gazeteleri çıkararak sivri uçlu bir şemsiyeyle torbaları delmiştir. Trenlerde, istasyonlarda ve istasyon çıkışlarında insanlar öksürüp kasılmalar yaşayarak boğulmuş ve yere yığılmıştır. Saldırıda on üç kişi hayatını kaybetmiş ve beş bin kadar kişi de yaralanmıştır. Örgüt, gazın daha saf bir formunu üretmeyi başarmış olsaydı ölü sayısının binlerce ya da yüzbinlerce olabileceği tahmin edilmektedir (Lifton, 1999, s. 3). Saldırı sonucunda Aum Shinrikyo ve lideri Asahara Shako uluslararası bir üne kavuşmuştur. Aum Shinrikyo vakası dinî bir örgüt tarafından KİS'in kullanıldığı ilk vakayı temsil ettiği için dünya çapında siyasetçilerin de dikkatini çekmiştir (Reader, 2013, s. 1).

Aum Shinrikyo, Asahara tarafından 1984 yılında Tokyo'da tek odalı bir apartman dairesinde yoga ve meditasyon okulu olarak kurulmuştur. Örgüt, farklı dinlerdeki öğelerden yararlandığı için kısa bir sürede üye sayısını büyük oranda artırmıştır (Ergün, 2021, s. 202). 1989'da Japon hükûmeti, Aum Shinrikyo örgütüne dinî örgüt statüsü vermiş ve yasallaşmayla birlikte örgütün üye sayısı 4.000'den 1992'de 10.000'e, 1995'te ise 50.000'e yükselmiştir. (Gunaratna, 2018, s. 2). Asahara, Budizm, Hinduizm ve Hristiyanlık dinlerini karıştırarak kendine özgü bir doktrin geliştirmiş ve kendisini Buda ve Şiva'nın (Hinduların kötülüğü yok eden tanrısı) reenkarnasyonu olarak görmüş, aynı zamanda Mesih olduğunu iddia etmiştir. Bu durum, örgütün farklı ülkelerden ve toplumun farklı kesimlerinden mensuplar bulmasını kolaylaştırmıştır (Ergün, 2021, s. 202).

Örgütün üye sayısının artmasıyla 1990'da yaklaşık 500 milyon dolar olan Aum Shinrikyo'nun net değeri 1995'te 1 milyar dolara çıkarak ikiye katlanmıştır (Gunaratna, 2018, s. 2). 1990 yılına gelindiğinde tarikat dinî amaçlardan uzaklaşıp politik hedeflere yönelmiş ve 1990 yılında düzenlenen National DIET seçimlerine katılmış ve kaybetmiştir. 1990 seçimleri örgüt açısından bir dönüm noktası olmuş ve demokratik yollardan amacına ulaşamayacağını anlayan örgüt, silah tedariki ve üretimi çalışmalarına başlamıştır (Ergün, 2021, s. 202). Seçimin kaybıyla birlikte örgütün hırslı bilim insanları giderek örgütün üst kademesine hâkim olmaya başlamış ve Asahara yavaş yavaş dinî hareketini militarize bir harekete dönüştürmeye başlamıştır (Gunaratna, 2018, s. 2).

Aum Shinrikyo'nun önde gelen liderleri metro saldırısından evvel Rusya'ya çok sayıda seyahat gerçekleştirmiş; aralarında Rusya Güvenlik Konseyi sekreteri, Parlamento başkanı ve başkan yardımcısı da bulunan üst düzey hükûmet yetkilileriyle sık sık bir araya gelmiştir. Örgüt üyeleri bilim insanlarıyla da sık sık bir araya gelerek Rusya'da önemli silah araştırma tesislerine yakın birçok şehirde şubeler kurmuştur (Parachini vd., 2005, s. 25-26). Örgütün biyolojik ve kimyasal savaş programı, Kyoto Üniversitesi'nde eğitim görmüş bir virolog olan Seiichi Endo'nun, 1989 yılında Hokkaido Eyaleti'ndeki Ishikarigawa Havzası'ndan botulinum bakterisi toplamasıyla başlamıştır. Örgüt, Fuji Dağı yakınlarında bir kale ve özel silahlar üretmek ve kimyasal stok oluşturmak için küçük fabrikalar inşa etmiştir. Aynı zamanda biyolojik ve kimyasal savaş programını 300 nitelikli ve eğitilmiş Japon bilim adamı ve mühendisi işe alarak oluşturmuştur (Gunaratna, 2018, s. 3-4). Bu programlara başlamadan önce tarikat bütün bunların öncülü sayılabilecek bir cinayet işlemiştir: Tsutsumi Sakamoto. 'Aum Shinrikyo Mağdurları Derneği' adlı bir grup adına hareket eden avukat Tsutsumi Sakamoto, tarikat hakkında araştırmalar yapmış ve yaptığı araştırmalar neticesinde tarikatla ilgili birçok sahtekârlık vakasını ortaya çıkarmıştır. Bunun üzerine örgüt lideri Asahara, Sakamoto'nun infaz emrini vermiştir. Müritleri 3 Kasım 1989'da Sakamoto, eşi ve bir yaşındaki oğlunu doğal yollardan ölmüş gibi göstermeye çalışarak, potasyum klorür enjekte ederek öldürmüştür (Danzig vd., 2012, s. 16-18).

Ekim 1992'de Aum Shinrikyo, Zaire'de meydana gelen Ebola salgını sırasında yardım etmek üzere Asahara liderliğinde bir tıbbi misyonu Zaire'ye göndermiştir, ancak esas amacının kesin olmamakla birlikte Ebola virüsünü elde etmek olduğu iddia edilmektedir (Gunaratna, 2018, s. 3). Aynı şekilde örgütün 1990 yılında botulinum toksini kullanarak kitlesel kayıplara yol açmaya çalıştığı, Tokyo metrosuna yapılan sarin saldırısının ardından bir tren istasyonuna biyolojik bir ajan bırakarak polisin dikkatini başka yöne çekmeye çalıştığı, Tokyo şehir merkezindeki bir örgüt binasından şarbon yaydığı, yetiştirmek üzere Q humması temin ettiği yönünde de çeşitli iddialar bulunmaktadır (Parachini vd., 2005, s. 19). Örgüt ayrıca Avustralya'da Nisan 1993'ten Ekim 1994'e kadar altyapı

kurmuş ve uranyum madenciliği yapmak ve kimyasal silahları test etmek için 500.000 dönümlük bir koyun çiftliği satın almıştır (Gunaratna, 2018, s. 4). Avustralyalı yetkililer, örgüt çiftliği terk ettikten sonra çiftliği incelediklerinde 29 koyunun kalıntılarını bulmuşlardır. Yapılan araştırmalar örgütün, sarin gazı kullanmak suretiyle koyunlar üzerinde kimyasal silahların öldürücülüğünü test ettiğini göstermektedir (Nehorayoff vd., 2016, s. 44). Bütün bunlara ek olarak altı örgüt üyesi, alternatif akım için kullanılan bir bobin olan Tesla Bobini'ni araştırmak üzere Belgrad'daki Tesla Müzesi'ne gitmiş ve Tesla'nın yüksek enerji voltajı iletimi ve sismolojik karışıklıklar yaratmak için kullanılabilecek dalga amplifikasyonu üzerine yaptığı çalışmalarını incelemişlerdir (Gunaratna, 2018, s. 4).

Örgüt, kimyasal silah kullanarak bir eylem gerçekleştirse de tüm mâli kaynaklarına, paravan şirketlerine, teknik uzmanlığa sahip üyelerine, yabancı bilim insanlarına ve Japonya'da nispeten dokunulmaz bir şekilde faaliyet gösterme kabiliyetine rağmen biyolojik bir ajan kullanarak herhangi bir saldırı düzenleyememiştir (Parachini vd., 2005, s. 20). Saldırının akabinde polis, Aum Shinrikyo'nun Japonya genelindeki 25 ofisine, yerleşkesine ve kompleksine baskın düzenlemiştir. Örgütün Fuji Dağı'ndaki tesisinde, sodyum siyanür, hidroklorik asit, kloroform, patlayıcılar için gliserol, bakteri yetiştirmek için büyük miktarlarda pepton, sodyum florür ve 500 varil fosfor triklorür gibi büyük bir kimyasal stoku ele geçirmiştir (Jones ve Libicki, 2008, s. 50).

Bir diğer mesele de örgütün kimyasal ve biyolojik silah üretebilmek için ciddi miktarda para gerektiren tesis, malzeme, ekipman vb. ihtiyaçlarını nasıl karşıladığıdır. Yukarıda değinildiği üzere örgütün 1 milyar doların üzerinde serveti olduğu tahmin edilmektedir. Örgüt, destekçilerinden tüm dünyevi varlıklarını teslim etmelerini istemekle kalmamış, aynı zamanda yasal işler yapmaktan haraç almaya ve ruhani liderlerinin kanını ve banyo suyunu satmaya kadar bir dizi ustaca ve tuhaf para kazanma yolları bulmuşlardır. Japon üyelerin çoğunun masum bir şekilde mal varlıklarının çoğunu tarikata devrettiğine inanılmaktadır. Bu, bir kişinin birkaç dolar değerindeki telefonundan, banka hesaplarına ya da milyon dolar değerindeki Tokyo'daki konutuna kadar uzanmaktadır (Senate Government Affairs Permanent Subcommittee on Investigations October 31, 1995 Staff Statement, 1995).

Bir terör örgütünün lisansüstü öğrencilerden oluşan ve birkaç yüz metrekareden daha büyük olmayan bir tesisle donatılmış yetkin bir ekibin, birkaç yüz bin dolar veya daha azına küçük ölçekli bir program yürütebilmesi oldukça çarpıcıdır. Aum Shinrikyo'nun biyolojik silah üretme arayışı bu sürecin ne kadar kolay olduğunu göstermektedir (Polyak, 2004, s. 33). Aum Shinrikyo lideri Asahara, kendisini 'insanlığı yenilemek için hayatta kalan tek kişi' olarak görmüş ve dünyanın kurtarıcı hükümdarı olmaya çalışmıştır. Megalomanik bir benliğe sahip olan Asahara, amaçlarına ulaşmak için KİS üretmekten ve kullanmaktan çekinmediğini gerçekleştirdiği terör saldırısıyla göstermiştir (Lifton,

1999, s. 201-202). Aum Shinrikyo, güçlü bir motivasyona sahip terör örgütlerinin ne kadar ileriye gidebileceklerini göstermesi açısından oldukça önemli bir örnektir.

El-Kaide ile KİS Arasındaki İlişki

Operasyonel olarak iyi örgütlenmiş ulus ötesi bir örgüt olan El-Kaide, derin tarihsel kökleri olan toplumsal bir İslami hareketten ziyade militan İslamcı bir aile içinde yetişen Usame Bin Ladin tarafından kurulan ve yönetilen hırslı bir girişim olarak değerlendirilmektedir (Gerges, 2011, s. 29). El-Kaide, itibarını yitirmiş Arap hükûmetlerinin ülkelerini savunmadaki başarısızlıklarının bir sonucu olarak doğmuştur. Fakat Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan bir grup Arap Müslümanın Asyalı Müslümanlarla ittifak kurarak silahlanmasının temelinde salt umutsuzluk ve çaresizlik olmayıp aynı zamanda bir meydan okuma vardır (Mohamedou, 2007, s. 45). Doğası gereği radikal ve İslami bir yönelime sahip olsa da El-Kaide'nin doktrininin büyük bir kısmı Batı devrimci sosyalizminden ve Avrupalı nihilist öncülerden alınan unsurları kucaklayan ve bütünleştiren dünyanın dönüştürülebileceği düşüncesi temelinde 'kutsal metinlere harfi harfine saygı ve cihada mutlak bağlılık' olarak tanımlanan aşırılıkçı bir İslami paradigma olan cihatçı-selefilğin bir versiyonu olarak karşımıza çıkar (Rabasa vd., 2006, s. 9-10).

11 Eylül Saldırılarından sonra El-Kaide'nin KİS peşinde olma ihtimali hem siyasi çevreler de hem de medyada sıkça tartışılmıştır. Bush Yönetimi, tehdidin gerçek olma ihtimali yüzde 1 bile olsa, ABD'nin bununla başa çıkması gerektiği görüşünü benimsemiştir (Cole, 2017, s. 2). 11 Eylül Saldırılarından hemen sonra Ekim ve Kasım 2001'de beş kişinin ölümüne, 17 kişinin hastalanmasına neden olan şarbon saldırılarının gerçekleşmesi El-Kaide'nin gerçekten KİS peşinde olabileceğine ilişkin endişeleri artırmıştır (Bellany, 2007, s. 90). Amerikan istihbarat raporları, paraları ve dünya çapında teknik düzeyde destek sağlayacak sempatizanları bulunan El-Kaide'nin kimyasal, biyolojik ve hatta nükleer silahlarla ilgilendiğini göstermiştir (Younger, 2008, s. 151).

Bin Ladin'in 1998'de verdiği bir röportajda : *"Nagazaki ve Hiroşima'ya atom bombası atanlar ve kitle imha silahlarını kullananlar Amerikalılar'dı. Bombalar askerler ile kadınlar, bebekler ve çocuklar arasında ayırım yapabilir mi?...Filistin'deki Müslümanlar'a karşı tutumunuz alçakça ve utanç vericidir. Amerika'nın utanması yoktur... Bugün dünyadaki en kötü hırsızların ve en kötü teröristlerin Amerikalılar olduğuna inanıyoruz. Aynı misilleme dışında hiçbir şey sizi durduramaz."* (Ackerman ve Tamsett, 2009, s. 72) şeklinde yapmış olduğu açıklama ile cihatçı teröristlerin KİS kullanma konusundaki motivasyonlarını açıklamıştır.

Örgüt, 11 Eylül Saldırılarından önce Afganistan'daki El-Kaide kamplarında hayvanlar üzerinde hidrojen siyanür kullanımını test eden deneyler yaparak kimyasal silahlar edinmeye ve kullanmaya ilgi göstermiştir (Britannica, 2023a). El-Kaide'nin 1999'dan bu yana ilkel bir KİS kapasitesine sahip olduğu ve bu kapasiteyi kullanmak üzere elemanlarını eğittiği ayrıca KİS eğitim kılavuzlarını internet üzerinden yaydığı bilinmektedir (Cole, 2017, s. 1-2). El-Kaide bilgisayarlarında ve Afganistan'daki El-Kaide laboratuvarlarında ele geçirilen dosyalar örgütün bazı kimyasal silah ajanlarından sınırlı miktarlarda üretme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin Kandahar yakınlarındaki bir laboratuvarın şarbon üretmek için donatıldığı ortaya çıkmıştır. Ağustos 2002'de CNN, Afganistan'da elde ettiği ve köpeklerin bilinmeyen zehirli kimyasal bulutları tarafından öldürüldüğünü gösteren El-Kaide yapımı videokasetleri yayınlamıştır. Bunların hidrojen siyanür gazı denemeleri olduğu düşünülmektedir (Croddy vd., 2005, s. 14-15). Aynı şekilde 2002 yılında Pakistan kolluk kuvvetleri, El-Kaide ile bağlantılı olduğu bilinen Lashkar-e-Jhangvi adlı bir örgüte ait kimyasal laboratuvarlar keşfetmiştir. (Kort, 2010, s. 102).

2000 yılının haziran ayında Chaudiri Abdul Majeed ve Sultan Bashir-ud-Din Mahmood adında iki bilim insanı sözde amacı Afganistan'da yardım ve kalkınma çalışmaları yürütmek olan Ummah Tameer-e-Nau (UTN) ya da 'Müslüman Ümmetin Yeniden İnşası' adlı örgütü kurmuşlardır. Fakat 11 Eylül'den birkaç hafta sonra Pakistanlı yetkililer Mahmood, Majeed ve örgütün yönetim kurulu üyelerini, El-Kaide'nin nükleer ve biyolojik silahlar edinmesine yardım ettikleri gerekçesiyle gözaltına almışlardır. Washington Post'un 12 Aralık 2001 tarihli haberine göre Mahmood ve Majeed, Ağustos 2001'de El-Kaide yetkilileriyle nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar hakkında uzun görüşmeler yaptıklarını itiraf etmişlerdir (Albright ve Higgins, 2003, s. 49).

Kuzey Afrikalı El-Kaide ile bağlantılı aşırılık yanlısı kişiler 11 Eylül'den sonra Fransa ve İngiltere'de tutuklanmış ve gelecekteki terör saldırılarında kullanılmak üzere kimyasal madde ürettiklerinden şüphelenilmiştir. Ocak 2003'te İngiliz yetkililer, Londra'nın kuzeyindeki dairelerinde son derece zehirli bir madde olan risin ürettiklerinden şüphelenilen altı kişiyi tutuklamıştır. Yetkililer dairede risin öncüsü maddeler ve işleme ekipmanları bulmuştur. İngiliz adli tıp analistlerine göre, dairede bulunan materyalin risin testi pozitif çıkmıştır. Fransa doğumlu Cezayir asıllı El-Kaide üyesi bir terörist olan Menad Benchellali, Aralık 2002'de Lyon'daki evinde risin ürettiği için tutuklanmıştır. Polis, yatak odasında biyolojik ve kimyasal ajanlar üretmek için donatılmış bir laboratuvar bulmuştur. Fransız polis raporlarına göre, El-Kaide çevrelerinde 'kimyager' olarak tanınan Benchellali, kendini odaya kilitleyerek gece boyunca çalışarak yeni biyolojik ve kimyasal tarifler deniyordu. Benchellali davasında elde edilen ipuçlarına dayanarak İngiliz yetkililer, 2003 yılında bir grup Cezayirli teröristin

evine baskın düzenlemiş ve risin üretimi için gerekli malzemeleri bulmuşlardır (Rabasa vd., 2006, s. 43).

Avrupalı yetkililer tarafından El-Kaide'nin bir KİS saldırısı düzenleme ihtimali oldukça ciddiye alınmış ve bu kapsamda Brüksel'deki NATO karargahının dışında ham bir nükleer cihazın patlatılması hâlinde El-Kaide'nin 40,000 kişiyi nasıl öldürebileceğini ve kıtayı nasıl kaosa sürükleyebileceğini gösteren bir simülasyon gerçekleştirilmiştir. Tatbikata 15 ülkeden ve uluslararası kuruluştan 50'den fazla kişi katılmıştır; bunların çoğu AB büyükelçileri olmakla birlikte Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, Interpol ve diğer kurumlardan sivil ve askeri yetkililer de katılmıştır. Böyle bir saldırının gerçekleşmesi hâlinde yüz binlerce yaralının hastaneleri doldurması, Avrupa'da paniğin yayılması ve dünya ekonomisinin kargaşaya sürüklenmesi ihtimaller arasında gösterilmiştir (Maxwell, 2004, s. 1)

DEAŞ ile KİS Arasındaki İlişki

İŞİD (Irak Şam İslam Devleti) ya da Arapça kısaltmasıyla Da'esh olarak da bilinen DEAŞ, hızlı bir yükseliş ve beraberinde gelen toprak işgallerinin ardından 2014 yılında, 11 Eylül 2001'de ABD'ye saldıran El-Kaide'yi gölgede bırakarak küresel cihatçı hareketin operasyonel komutasını ve liderliğini ele geçirme misyonunu üstlenmiştir (Gerges, 2021, s. 1). DEAŞ; kendi zamanının, coğrafyasının ve koşullarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Irak Savaşı'nın (2003-2011), Arap Baharı'nın ve Suriye'deki iç savaşın (2011'den günümüze) sarsıntılarından doğan dindarlık ve modernite arasındaki gerilimi vurgulayan ve İslami militanlıktaki artışla birleşen eğilimlerinin bir sonucudur (Oosterveld vd., 2017, s. 5). DEAŞ, 2014 yılında Irak'ın ikinci büyük kenti Musul'u dört saat içinde ele geçirerek çarpıcı bir şekilde yükselişe geçmiş, bir gecede Irak ve Suriye arasındaki uluslararası kabul görmüş sınırı silmiş, sözde halifeliğini ilan etmiştir (Al-Istrabadi ve Ganguly, 2018, s. 3-4).

DEAŞ'ın bir saldırı için çeşitli KİS hatta nükleer silah kullanabileceği konusunda uyarıda bulunan siyasetçi ve güvenlik analistlerinin sayısı hiç de azımsanmayacak düzeydedir (Stenersen, 2015). DEAŞ'ın kimyasal silah araştırma ve deneyleri için bir tesis kurduğu bilinmektedir. Örgütün, başta sinir ve hardal gazı olmak üzere kimyasal silahların geliştirilmesi için Çeçenistan ve Güneydoğu Asya'dan yabancı uzmanlar getirttiği bilinmekte olup ayrıca Iraklı ve Suriyeli bilim insanlarını da kimyasal silah geliştirmek için seferber etmiştir (Shoham, 2015, s. 2). Örgütün KİS kullanma konusunda çekincesinin olmadığına şüphe yoktur. Ancak KİS geliştirme alanındaki eksikliği, 2015 yılında çevrimiçi cihatçı forumlarında yayınlanan KİS silahları ve çeşitli KİS tarifleri tartışmalarına dayanan bir çalışma ile doğrulanmıştır (Stenersen, 2015).

DEAŞ'ın 2014'ten 2016'ya kadar 52 kez klor ve sülfür hardal kullandığı ortaya çıkmıştır (Hummel ve Burpo, 2020, s. 19). Örgüt, kimyasal ajanlarla doldurulmuş roketler, havan mermileri veya top mermileri kullanmıştır. Ancak bunların kullanımı ilkel olarak tanımlanmaktadır (Hummel ve Burpo, 2020, s. 19). DEAŞ, 2014 yılından sonra kimyasal silah kullanımında hızlı bir artış yaşamıştır. Ayrıca 2014'ten bu yana kimyasal yeteneklerinde bir gelişme olduğuna dair göstergeler de vardır. Bu gelişme, Saddam Hüseyin'in kimyasal silah programında çalışmış bazı kişilerin de desteğiyle oluşturulmuş bir kimyasal silah programının sonucu olarak değerlendirilmektedir (Cooper ve Schmitt, 2016).

2014 yazında o dönemki DEAŞ lideri Ebubekir el-Bağdadi'nin, Saddam Hüseyin'in kimyasal silah cephaneliğini inşa etmesine yardım etmiş mühendis Salih al-Sabawi ile onun yönetiminde Avrupa'daki büyük şehirlerde eylemler düzenlemek üzere hardal gazı ve klorla doldurulmuş bomba ve roketler üretmek üzere anlaştıkları iddia edilmiştir. Hatta ABD tarafından, Sabawi'nin gerekli malzemeleri elde etmesine yardımcı olmak için DEAŞ'ın bölgedeki yüzlerce laboratuvar ve depoda konvansiyonel patlayıcılardan zehirli bileşiklere kadar her türlü silah yapımında kullanılabilecek ekipman ve malzeme için kapsamlı bir tarama düzenlediği iddia edilmiş ancak Ocak 2015'in sonlarında Sabawi'nin ABD tarafından öldürülmesiyle plan uygulamaya konulamamıştır (The Washington Post, 2022).

DEAŞ'ın karşı karşıya olduğu teknolojik kısıtlamalar göz önüne alındığında, nükleer bir aygıt tedarik etmesi düşük bir ihtimaldir. Ancak örgütün radyolojik maddeler elde etmeye çalışma olasılığı yüksektir (Shoham, 2015, s. 2). Devlet düzeyinde kaynak gerektiren silah malzemelerin zenginleştirilmesi veya yeniden işlenmesinin maliyeti ve teknik engelleri göz önüne alındığında, teröristlerin bunları karaborsadan satın almayı tercih etmesi muhtemeldir. FBI kaynaklarına dayandırılan 2015 tarihli bir raporda, Moldovalı suç çetelerinin Orta Doğulu aşırılık yanlılarına, özellikle de DEAŞ'e radyoaktif bir madde olan sezyum satmaya yönelik en az dört teşebbüsü olduğundan bahsedilmiştir (Ong, 2016, s. 12).

Belçika'da meydana gelen bir başka olay DEAŞ ve diğer terör örgütlerinin temsil edebileceği düşük teknolojik ve asimetrik tehdidi göstermesi açısından önem arz etmektedir. Kasım 2015'te Paris'te ve Mart 2016'da Brüksel'de meydana gelen saldırılardan sorumlu olan DEAŞ bağlantılı saldırı hücrelerinin üyeleri, bir nükleer araştırma merkezinde çalışan Belçikalı bir nükleer bilim insanını hedef alan birkaç saatlik video görüntülerinde görülmüştür. Polisin teorilerinden biri, hücrenin bu kişiyi kaçırmayı ve kendilerine radyolojik materyallere erişim sağlamak konusunda zorlamayı planladığı yönündedir. Aynı hücrenin bazı hayvan dışkılarını patlayıcılarla karıştırarak ilkel bir biyolojik silah yapmayı planladığı da bildirilmiştir. Ayrıca, Suriye'ye gitmeden önce bir nükleer enerji santralinde

çalışan Fas kökenli bir Belçikalı, içeriden gelebilecek tehditlerin potansiyelini göstermek açısından önem arz etmektedir (Tønnessen, 2017, s. 103).

Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları ile KİS Arasındaki İlişki

Her ne kadar kimyasal silah saldırısıyla ilgili olarak Aum Shinrikyo vakası dünya kamuoyunda geniş bir şekilde yer bulsa da, 19 Haziran 1990 tarihinde, etnik milliyetçi Tamil İlam Kurtuluş Kaplanları (LTTE) olarak bilinen terör örgütü Batticaloa bölgesindeki, Doğu Kiran'da bulunan kuşatma altındaki Sri Lanka Silahlı Kuvvetleri (SLAF) Özel Görev Gücü kampına düzenlediği saldırıda klor gazı kullanmıştır (Hoffman, 2009, s. 463).

Sri Lanka'da azınlık Tamil nüfusunun çeşitli alanlarda ayrımcılığa uğraması üzerine, 1970'lerde ivme kazanmaya başlayan Tamillerin eşitlik taleplerinin giderek sert bir şekilde dile getirilmesiyle 1976 yılında LTTE kurulmuştur (Hoffman, 2009, s. 463). Tamil militanlığının 1970'lerdeki başlangıç aşamalarında yaklaşık 34 aktif örgüt vardı. 1986 yılına gelindiğinde LTTE bölgedeki en şiddetli ve en güçlü militan örgüt olarak ortaya çıkmıştır. 2008 yılında FBI tarafından dünyanın en tehlikeli ve ölümcül aşırılıkçı örgütü olarak tanımlanan LTTE'nin intihar eylemleri konusunda çok iyi olduğu bilinmektedir (Dissanayake, 2017, s. 1). LTTE, Tamil ulusunun 'kendi kaderini tayin hakkı' ilkesine dayanan Leninist/Sosyalist bir ideolojiyi benimseyen bir kitle hareketine doğru yönlendirilmesi girişimlerinde bulunmuştur. LTTE'nin ayrılıkçı mücadelesinin yöntemi en başından itibaren güç kullanımına odaklanan şiddet ve militarizm üzerine kurulmuştur (Sarvananthan, 2018, s. 4).

LTTE intihar saldırı timleri, Kara Kaplanlar (Black Tigers) ve Deniz Kaplanları (Sea Tigers) olmak üzere iki operasyonel kanattan oluşmaktaydı. Kara Kaplanlar, LTTE'nin ana intihar kanadını oluşturup üst düzey siyasi figürleri, askeri personeli, kritik düzeydeki ulusal altyapıyı, sivilleri, bankalar gibi kentsel kompleksleri hedef almak üzere yetiştirilmişlerdi. 1991'de Hindistan başbakanı Rajiv Gandhi bir Tamil intihar bombacısı tarafından öldürülmüştür (Jackson vd., 2007, s. 63). Deniz kaplanları özel olarak eğitilmemiş olup intihar görevlerini üstlenmeye gönüllü olan militanlardan oluşmuştur. Tüm deniz kaplanları deniz çevresi hakkında geniş bilgiye sahipti. Deniz tabanlı operasyonlarda son derece deneyimli olan tim, su üstü gemilerine karşı gizli ve sürpriz saldırılarda tamamen ustalaşmıştı (Jackson vd., 2007, s. 67). Örgüt 2002 yılında ateşkes kararı almış fakat Ocak 2008'de hükümet ateşkes anlaşmasını resmen terk etmiş ve yetkililer takip eden aylarda LTTE'nin önemli kalelerini ele geçirmiştir. Mayıs 2009'da ordu tarafından gerçekleştirilen son bir saldırı ile isyancıların son kalesi de ele geçirilmiş ve LTTE'nin lider kadrosu öldürülmüştür (Britannica, 2023b).

LTTE tarafından SLAF kampına düzenlenen saldırıda, bir kâğıt fabrikasında gazete kâğıdı üretiminde kullanılan birkaç varil klor, LTTE araçları tarafından SLAF kampının çevresine taşınmış ve isyancılar

tarafından doğru bir zamanlama ile klor gazı kampın içine bırakılmıştır. Kimyasal savaş kabiliyeti olmayan SLAF saldırıya hazırlıksız yakalanmıştır. LTTE, Klor gazının birlikler üzerinde yaratabileceği fiziksel etkinin yanı sıra, psikolojik etkiyi de hesaba katmış ve Sri Lanka'nın başkenti Kolombo'daki SLAF karargâhındaki komutanlarının bir gaz saldırısına mâruz kaldıklarını bilmeleri için LTTE, Sri Lanka ordusu tarafından dinlendiğini bildiği telsiz ağı üzerinden saldırıyla ilgili propagandasını yapmıştır (Hoffman, 2009, s. 464). Saldırı her ne kadar askeri bir kampa düzenlenmiş olsa da kendisiyle röportaj yapılan bir terörist bu tür silahları kullanmasının emredilmesi hâlinde Tamil ya da Singhaleli siviller etkilenecek dâhi olsa bunu yapmakta tereddüt etmeyeceğini söylemiştir (Hoffman, 2009, s. 473).

Türkiye Açısından KİS Terörizmi Değerlendirmesi

Türkiye, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren terör örgütleriyle mücadele etmekte olan bir ülke konumundadır. Sol ideolojiye sahip terör örgütlerinin gerçekleştirdikleri eylemler ile başlayan süreç, 1980'li yıllarda etnik ayrılıkçı bir kimlikle ortaya çıkan PKK'nın ve 1990'lardan günümüze kadar uzanan Hizbullah, El-Kaide, DEAŞ gibi köktendinci terör örgütlerinin eylemleri ile devam etmektedir (Kiremitçi, 2021, s. 6).

Ülkemizde kitle imha silahları ile gerçekleştirilmiş ya da teşebbüs edilmiş bir terör eylemi yoktur. Ancak çalışmada değinildiği üzere KİS kullanma ve erişme noktasında özellikle köktendinci örgütlerin ciddi bir motivasyon kaynağı bulunmaktadır. Konu bu bağlamda ele alındığında son yıllarda ülkemiz dâhil pek çok ülkede kanlı eylemler gerçekleştiren DEAŞ'ın, KİS kullanarak bir terör eylemi gerçekleştirmesi ihtimal dâhilindedir. Çalışmada bahsedildiği üzere DEAŞ ilkel de olsa kimyasal silah kullanmış, nükleer materyallere erişim teşebbüsünde bulunmuştur. Suriye İç Savaşı'nın başlaması ve 16 Aralık 2013 tarihinde Türkiye ile Avrupa Birliği arasında Geri Kabul Anlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte ülkemiz açık kapı politikasını benimsemiş ve dünyanın muhtelif yerlerinden çok sayıda geçici hukuki koruma statüsünde kişi ve düzensiz göçmen ülkemize girmiş ve girmeye devam etmektedir. Sınırdan hiçbir kontrol olmadan geçen düzensiz göçmenlerin bir kısmının, radikal köktendinci bir terör örgütüne üye olma ihtimali oldukça yüksektir. Bu tip örgütlerin dinî metinleri şiddeti meşrulaştıracak şekilde yorumlaması neticesinde, bir terör saldırısında KİS kullanımı bakımından en tehlikeli örgütler arasında ilk sıralarda yer aldığı değerlendirilmektedir. Bu örgütlerin uyuyan hücrelerinin birileri tarafından düğmeye basılması hâlinde, eyleme geçeceği konusunda şüphe yoktur. Bu nedenle özellikle radikal köktendinci örgütlerin aktif olduğu Afganistan, Pakistan, Suriye gibi ülkelere gelen düzensiz göçmenlerin KİS saldırısı için gerekli materyalleri taşımaları ihtimal dâhilindedir. Bu nedenle sınır güvenliğinin artırılması elzemdir.

Türkiye'nin uzun yıllardan beri mücadele ettiği PKK ise bir diğer tehdit unsurudur. Bilindiği üzere PKK siyasi ideolojisini Marksist-Leninist bir çizgiye dayandırmaktadır. Çalışmada değinildiği üzere, sol-devrimci terör örgütleri KİS kullanımı bakımından diğer örgütlere nazaran daha az riskli olarak değerlendirilmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki PKK aynı zamanda etnik ayrılıkçı bir terör örgütüdür. LTTE örneğinde görüldüğü üzere etnik ayrılıkçı örgütlerin doğrudan sivilleri hedef alması da, askeri birliklere karşı özellikle kimyasal silah kullanabilme ihtimali göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle PKK'nın Türk Silahlı Kuvvetleri'ne yönelik olarak kimyasal silah kullanma ihtimali bir risk olarak karşımızda durmaktadır. PKK'nın Suriye kolu olan ve söz konusu bölgede giderek devletleşme yolunda adım atan YPG'nin kendisine verilen dış desteği kaybetmemek ve dünya kamuoyundan tepki çekmemek için herhangi bir KİS kullanımına gideceği şu an itibarıyla düşünülmemektedir.

Sonuç

KİS'lerin terör örgütlerinin eline geçmesi; BMGK, Trans Sahra Terörle Mücadele Ortaklığı, Afrika Terörizm Çalışma ve Araştırma Merkezi gibi ilgili bölgesel ve alt-bölgesel kuruluşlar için en büyük tehditlerden biri olarak görülmektedir. Teröristlerin nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar kullanmasının uluslararası güvenlik için ne boyutta bir tehdit olduğu uzun yıllardır tartışılmalı bir meseledir. Kimileri, tehdidin oldukça ciddi olduğunu ve KİS içeren büyük ölçekli terör eylemlerinin her an gerçekleşebileceğini söylerken; kimileri ise bu tür saldırıların gerçekleştirilebilmesinin sanıldığı kadar kolay olmadığını ve teröristler tarafından KİS kullanılarak bir saldırı yapılmasının tamamen ihtimal dışı olmasına da oldukça düşük bir ihtimal olduğunu iddia etmektedir. Bir terör örgütünün kitlesel yıkımla sonuçlanacak bir eylem gerçekleştirmek için gerekli maddi kaynakları ve teknik becerileri başarılı bir şekilde bir araya getirme olasılığı düşüktür. Ancak bütün bu etkenlerin hepsi bir araya geldiğinde gerek hedefledikleri toplum üzerinde gerekse dünya çapında çok ciddi sonuçların ortaya çıkacağı açıktır.

Terör örgütlerinin ideolojik amaçlarını gerçekleştirmek için bomba, roket ya da daha gelişmiş silahlar kullanarak çok sayıda insanın ölümüne sebebiyet veren eylemler gerçekleştirdikleri bilinmektedir. KİS ile ilgilenen analistlerin çoğu, teröristlerin KİS elde etmek için güçlü bir motivasyona sahip oldukları ve KİS materyallerine eriştikleri takdirde KİS üretilip; bu silahları belirlenen hedefler üzerinde kullanmalarının kuvvetle muhtemel olduğu değerlendirilmesini yapmaktadır. Uygun teknik uzmanlığa sahip iyi organize olmuş bir terör örgütünün, yeterli miktarda bölünebilir malzemeye erişim sağlaması hâlinde ham bir nükleer cihaz yapması işten bile değildir. Aum Shinrikyo vakasında görüldüğü üzere terör örgütlerinin KİS'lere eriştiği takdirde bu silahları kullanmaktan çekinmeyecekleri ortadadır. KİS'lerin tek bir kullanımda çok sayıda kişinin ölümüne neden olması, bu silahları terör örgütleri açısından cazip kılmaktadır. BMGK da durumun önemine binaen KİS ve

bunların dağıtım araçlarının devlet dışı aktörlerin özellikle de terör örgütlerinin eline geçmesini engellemeyi amaçlayan 1540 (2004) sayılı Karar'ı kabul etmiştir. Çalışmada detaylarıyla değinildiği üzere terör örgütlerinin KİS geliştirmek için muhtelif adımlar attığı görülmektedir. Özellikle dinî ve etnik milliyetçi saiklerle hareket eden terör örgütlerine dikkat edilmesi gerekmektedir.

KİS'ler açısından en tehlikeli silah türü olarak nükleer silahlar gösterilmektedir. Gerçekten de ABD'nin 1945 yılında Hiroşima ve Nagazaki'ye atmış olduğu atom bombası bu silahların gerek çevre gerekse insanlar üzerinde yarattığı yıkımı göstermek açısından oldukça önemlidir. Dünya çapında yaklaşık otuz yıldır süren yoğun terör faaliyetlerine rağmen nükleer terörizmin gerçekleşmemiş olması, terör örgütleri açısından nükleer terörizm kabiliyetine ulaşmanın hayal edildiği kadar kolay olmadığını göstermektedir. Öte yandan bugün nükleer silah üretmek, gerekli ekipmanları ve tesisleri sağlamak ciddi bir teknik uzmanlık gerektirdiği için çoğu terör örgütünün bunu başarabilecek kabiliyeti bulunmamaktadır. Teknik zorlukların yanı sıra teröristlerin siyasi nitelikte başka hesaplar yaptıkları ve bu hesapların onları nükleerden caydırdığını da söylemek mümkündür. Ancak yukarıda ayrıntılarıyla anlatıldığı üzere Aum Shinrikyo ya da DEAŞ örneğinde olduğu gibi, bu tip silahların yapılmasına ilişkin teknik bilgilerin peşinde olan terör örgütleri de bulunmaktadır.

Kimyasal silahların yapımı diğer KİS'lere göre nispeten daha kolay olduğu için terör örgütlerince tercih edilme olasılığı daha yüksektir. Aum Shinrikyo, LTTE ve DEAŞ adlı terör örgütlerinin gerçekleştirdiği saldırıların bazılarının kimyasal silahlarla yapıldığı gözlemlenmiştir. Biyolojik silah yapımı ve kullanımı oldukça zordur. Fakat terör örgütlerinin bu tip silahları üretmek konusunda da motivasyonları olduğunu söylemek mümkündür. 2001 yılında ABD'ye yapılan ve kesin olmamakla birlikte El-Kaide'den şüphelenilen mektuplarla gerçekleştirilmiş şarbon saldırısı biyoterör olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Aum Shinrikyo'nun gerçekleştirdiği terör eylemi sonrası polis tarafından yapılan araştırmalar neticesinde, örgütün biyolojik silah üretmek için gerekli malzemeleri ve tesisi olduğu da tespit edilmiştir.

Kimyasal silah üretiminde kullanılan öncül kimyasallarının üretimi ve transferi, Kimyasal Silahlar Sözleşmesi ve Avustralya Grubu'nun uluslararası ihracat kontrol rejimi kapsamında uluslararası olarak izlenmekte ve dağıtımları üzerinde bir noktaya kadar kontrol sağlanmaktadır. Ancak bu risklerin tamamen bertaraf edildiği anlamına gelmemektedir. Ülkemizin kendi yapacağı bir risk değerlendirmesi neticesinde terörizme sponsorluk yaptığı düşünülen ülkelere yönelik olarak çift kullanımlı ve hassas maddelerin ihracatı konusunda çeşitli kısıtlamalar getirmesi, gerek görülmesi hâlinde yasaklamalara gitmesi gerekmektedir. Ayrıca zehirli kimyasalların bulunduğu tesislere teröristlerin sabotaj yapma ihtimali bulunmaktadır. Böylece bir terör örgütünün kendi başına kimyasal maddeler geliştirmesine ya da elde etmesine gerek kalmadan kimyasal silah saldırısı etkisi

yaratabilme olasılığı bulunmaktadır. Bu nedenle ülkemizde özellikle bu tip tesislerde güvenliğin ciddi şekilde tesis edilmesi gerekmektedir.

Teröristler tarafından gerçekleştirilecek KİS saldırı tehdidini bertaraf etmek için küresel bir savunma stratejisi geliştirilmelidir. Ülkeler, aktif KİS yayılmasını önleme ve yayılmayla mücadele, yayılmanın finansmanını önleme gibi geniş bir yelpazede politikalar geliştirmelidir. Bu kapsamda kısa vadede mevcut kontrollerin daha iyi uygulanması üzerinde durulmalı, uzun vadede ise küresel mali kontrol çerçevesi yüksek risk taşıyan terör örgütlerini dâhil edecek düzeyde güçlendirilmelidir. Uzun vadeli hedefler için BMGK, Mali Eylem Görev Gücü (FATF), çok taraflı ihracat kontrol rejimleri, ulusal makamlar ve finansal kuruluşların üstüne düşen görevler bulunmaktadır.

KİS terörizmi ile mücadele konusunda ülkemizin de bir savunma stratejisi geliştirmesi gerekmektedir. Suriye'deki iç savaşın başlamasıyla birlikte ülkemize yalnızca Suriye'den değil, Afganistan, Pakistan ve Afrika'daki ülkelerden de çok sayıda düzensiz göçmen gelmiştir. Düzensiz göçmenler arasında köktendinci terör örgütleriyle iltisaklı olan teröristlerin bulunma ihtimali göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda, çalışmada değinildiği üzere özellikle köktendinci teröristlerin KİS'lere ilkel versiyonları da dâhil olmak üzere ulaşmaları ve kendilerine emir verilmesi hâlinde bunlarla bir terör eylemi gerçekleştirmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu potansiyel tehditler düşünüldüğünde sınırlarımızın her türlü yasa dışı girişime karşı daha etkin bir şekilde korunması, göç yönetiminin ve göçmen kabul süreçlerinin titizlikle yürütülmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- AA (2024). Rusya'daki konser salonu saldırganlarının ikamet süreleri bittiği için Türkiye'ye geldiği belirlendi. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/rusyadaki-konser-salonu-saldirganlarinin-ikamet-sureleri-bittigi-icin-turkiyeye-geldigi-belirlendi/3174751> (Erişim Tarihi: 22.07.2024).
- Abdurrahmanlı, E. (2018). Küreselleşme olgusuyla birlikte büyüyen terörizm. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5(18), 586-609.
- Ackerman, G. ve Tamsett, J. (Eds.). (2009). *Jihadists and weapons of mass destruction*. CRC Press.
- Albright, D. Ve Higgins, H. (2003). *A Bomb for the Unmah*. Bulletin of the Atomic Scientists, 49-55.
- Al-Istrabadi, F., Ganguly, S. (2018). *Introduction: An End to ISIS?* In F. al-Istrabadi & S. Ganguly (Eds.), *The Future of ISIS: Regional and International Implications*(3-16). Brookings Institution Press.

- Baker, D. (2006) *Biological, nuclear, and Chemical Weapons*. Vero Beach, FL: Rourke Pub.
- Barnaby, F. (2004). *How to build a nuclear bomb: and other weapons of mass destruction*. Nation Books.
- Başpınar, M. H. (2023). *Terörizmin Finansmanı Suçu*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bellany, I. (2007). *Terrorism and Weapons of Mass Destruction*. Routledge Taylor & Francis Group, 10.
- Bidwell, C. A. ve Bhatt, K. (2016). The Threat of Biological Weapons. In *Use of Attribution and Forensic Science in Addressing Biological Weapon Threats: A Multi-Faceted Study* (pp. 8-10). Federation of American Scientists.
- Bishara, A. (2017). Terror and Terrorism. In *What defines Terrorism?: The Identity of the Victim or that of the Victimizer?* (pp. 4-8). Arab Center for Research & Policy Studies.
- Blum, A., Asal, V., ve Wilkenfeld, J. (2005). Nonstate actors, terrorism, and weapons of mass destruction. *International Studies Review*, 7(1), 133-137.
- Britannica (2023a). Chemical weapons and terrorism. Retrieved from <https://www.britannica.com/technology/chemical-weapon/Chemical-weapons-and-terrorism> (Erişim Tarihi: 29.06.2023).
- Britannica (2023b). Tamil Tigers. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/Tamil-Tigers> (Erişim Tarihi: 10.01.2024).
- Campbell, C. (1984). *Nuclear Weapons Fact Book*. Novato, Calif, Presidio Press.
- Cole, B. (2017). *Political Manipulation and Weapons of Mass Destruction: Terrorism, Influence and Persuasion*. Bloomsbury Publishing.
- Cooper, H. ve Schmitt, E. (2016). ISIS Detainee's Information Led to 2 US Airstrikes, Officials Say. *The New York Times*, 9.
- Cordesman, A. H. (1999). Terrorism And Weapons Of Mass Destruction. In *Transnational Threats From The Middle East: Crying Wolf Or Crying Havoc?* 171-209. Strategic Studies Institute, US Army War College.
- Croddy, E. A., Wirtz, J. J., & Larsen, J. (2005). *Weapons of mass destruction*. An Encyclopedia of Worldwide Policy, Technology, and History, Volume 2, Abcocio, Santa Barbara, California.

- Çelik, S. (2021). Avrupa Birliği'nin Self-Determinasyon Yaklaşımı. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 639-672.
- Danzig, R., Sageman, M., Leighton, T., Hough, L., Yuki, H., Kotani, R. ve Hosford, Z. M. (2012). *Aum Shinrikyo: Insights Into How Terrorists Develop Biological And Chemical Weapons*. Center for a New American Security.
- Davis, M. B. ve Purcell, A. H. (2006). *Weapons of Mass Destruction*. (Library in a Book).
- Denk, E. (2011) "Bir Kitle İmha Silahı Olarak Nükleer Silahların Yasaklanmasına Yönelik Çabalar" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 3(66), 93-136.
- Dissanayake, S. (2017). Women in the Tamil Tigers: Path to Liberation or Pawn in a Game? *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 9(8), 1-6.
- Doğanalp, T. (2016). Uluslararası Hukukta Kitle İmha Silahları ve Silahsızlanmaya Yönelik Girişimler. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 15-28.
- Ergün, K. K. (2021). *Dinî Kültlerde Terör Örgütüne Dönüşme Potansiyeli: Aum Shinrikyo Vakası*. *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 196-207.
- Gerges, F. A. (2011). *The rise and fall of Al-Qaeda*. OUP USA.
- Gerges, F. A. (2021). *ISIS: A History*. Princeton University Press.
- Glasstone, S. (Ed.). (1964). *The effects of nuclear weapons*. 2. Baskı, US Atomic Energy Commission.
- Gunaratna, R. (2018). *Aum Shinrikyo's Rise, Fall and Revival*. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 10(8), 1-6.
- Heupel, M. (2007). *Implementing UN Security Council Resolution 1540: A Division of Labor Strategy*.
- Hoffman, B. (2009). *The first non-state use of a chemical weapon in warfare: the Tamil Tigers' assault on East Kiran*. *Small Wars & Insurgencies*, 20(3-4), 463-477.
- Hummel, S. , ve Burpo, F. J. (2020). *The Nexus of Emerging Technologies with WMD Terrorism*. In *Small Groups, Big Weapons: The Nexus of Emerging Technologies and Weapons of Mass Destruction Terrorism* (pp. 14-24). Combatting Terrorism Center at West Point.

- ICAN (2023). What happens if nuclear weapons are used?. https://www.icanw.org/catastrophic_harm#:~:text=In%20the%20long%2Dterm%2C%20nuclear,caused%20grave%20long%2Dterm%20consequences (Erişim Tarihi: 06.01.2024).
- Jackson, B. A., Chalk, P., Cragin, R. K., Newsome, B., Parachini, J. V., Rosenau, W., Simpson, E. M., Sisson, M. ve Temple, D. (2007). Liberation Tigers of Tamil Eelam. In *Breaching the Fortress Wall: Understanding Terrorist Efforts to Overcome Defensive Technologies* (1st ed., pp. 59-82). RAND Corporation.
- Jones, S. G. ve Libicki, M. C. (2008). *Policing and Japan's Aum Shinrikyo*. In *How Terrorist Groups End: Lessons for Countering al Qaeda* (pp. 45-62). RAND Corporation.
- Joyner, D. H. (2009). *International law and the proliferation of weapons of mass destruction*. Oxford University Press.
- Kazi, R. (2011). The Correlation Between Non-State Actors and Weapons of Mass Destruction. *Connections*, 10(4), 1-10.
- Kiremitçi, O. (2021) .*Terörizmin Finansmanı Suçu ve Önleyici Tedbirler*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi).
- Lifton, R.J. (1999) *Destroying the world to save it: Aum shinrikyō, apocalyptic violence, and the the new global terrorism*. New York: Metropolitan Books.
- Mattis, F. (2009). *Banning weapons of mass destruction*. ABC-CLIO.
- Maxwell, A.F.B (2004) . *What If? Europe Simulates Qaeda Nuclear Hit*. CPC Outreach Journal, N: 338.
- Meselson, M. (1999). The Problem of Biological Weapons. *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, 52(5), 46-58.
- Miller, S. (2018). *Dual use science and technology, ethics and weapons of mass destruction*, New York: Springer.
- Moftah, L. (2015). ISIS Nuclear Weapon? Islamic State Claims It Can Buy Nukes From Pakistan Within A Year In Dabiq Propaganda Magazine. *International Business Times*, 23.
- Nehorayoff, A. A., Ash, B., ve Smith, D. S. (2016). *Aum Shinrikyo's Nuclear and Chemical Weapons Development Efforts*. *Journal of Strategic Security*, 9(1), 35-48.

- Nwanna, G.I. (2004) *Weapons of mass destruction, what you should know: A citizen's guide to biological, chemical, and Nuclear Agents & Weapons*. Baltimore, MD: Frontline Publishers.
- Okoro, O. ve Oluka, N. L. (2019). *Weapons of mass destruction and modern terrorism: implications for global security*. Asian Social Science, 15(3), 1-13.
- O'Neil, A. (2003). *Terrorist use of weapons of mass destruction: how serious is the threat?*. Australian Journal of International Affairs, 57(1), 99-112.
- Ong, K. (2016). Nuclear Terrorism: Assessing the Threat from North Korea. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 8(2), 11-16.
- Oosterveld, W. T., Bloem, W., Farnham, N., Kayaoğlu, B. ve Sweijs, T. (2017). *The Rise and Fall of ISIS: From Evitability to Inevitability*. Hague Centre for Strategic Studies.
- Özgür, S. (2006). *Geleceğe Yönelen Tehdit? Kitle İmha Silahları*. 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Parachini, J. V., Mosher, D. E., Baker, J., Crane, K., Chase, M. ve Daugherty, M. (2005). *Diversion of Nuclear, Biological, and Chemical Weapons Expertise from the Former Soviet Union: Understanding an Evolving Problem*. Rand Corp Arlington Va National Security Research Div.
- Polyak, M. G. (2004). *The Threat of Agroterrorism: Economics of Bioterrorism*. Georgetown Journal of International Affairs, 5(2), 31-38.
- Prelas, M. A. ve Peck, M. S. (2005). *Nonproliferation issues for weapons of mass destruction*. CRC Press.
- National Archives and Records Administration (2002). The President's State of the Union Address The United States Capitol Washington, D.C.. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/print/20020129-11.html> (Erişim Tarihi: 19.06.2023).
- Rabasa, A., Chalk, P., Cragin, K., Daly, S. A., Gregg, H. S. , Karasik, T. W., O'Brien, K. A. Ve Rosenau, W. (2006). *Al-Qaeda's Ideology and Propaganda*. In Beyond al-Qaeda: Part 1, The Global Jihadist Movement (pp. 7-22). RAND Corporation.
- Reader, I. (2013). *Religious violence in contemporary Japan: The case of Aum Shinrikyo*. Routledge.
- Richardt, A., Hülseweh, B., Niemeyer, B. ve Sabath, F. (Eds.). (2013) "CBRN protection: Managing the threat of chemical, biological, radioactive and nuclear weapons" John Wiley & Sons

- Rosand, E. (2022). *Global Implementation of Security Council Resolution 1540-An Enhanced UN Response is Needed*. Global Center on Cooperative Security.
- Saraçlı, M. (2007). Uluslararası hukukta terörizm. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1), 1049-1078.
- Sarvananthan, M. (2018). ‘Terrorism’ or ‘Liberation’? Towards a distinction: A Case study of the Armed Struggle of the Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE). *Perspectives on Terrorism*, 12(2), 1-18.
- Senate Government Affairs Permanent Subcommittee on Investigations October 31, 1995 Staff Statement (1995). IV. The Operation of the Aum. https://irp.fas.org/congress/1995_rpt/aum/part04.htm (Erişim Tarihi: 24.06.2023).
- Shoham, D. (2015). *Does ISIS Pose a WMD Threat?* Begin-Sadat Center for Strategic Studies.
- Stenersen, A. (2017). *Al-Qaida in Afghanistan*. Cambridge University Press.
- The New York Times (2024). Islamic State Claims Responsibility for Deadly Bombings in Iran. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2024/01/04/world/middleeast/us-isis-iran-general-suleimani.html> (Erişim Tarihi: 06.01.2024).
- The Washington Post (2022). ISIS planned chemical attacks, in Europe, new details on weapons program reveal. Retrieved from <https://www.washingtonpost.com/national-security/2022/07/11/isis-chemical-biological-weapons/> (Erişim Tarihi: 29.06.2023).
- The White House President Barack Obama (2009). Remarks By President Barack Obama In Prague As Delivered. Retrieved from <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-barack-obama-prague-delivered> (Erişim Tarihi: 24.06.2023).
- Tønnessen, T. H. (2017). *Islamic State and Technology - A Literature Review*. Perspectives on Terrorism, 11(6), 101-111.
- Warf, J. (1989) “*All Things Nuclear*” Los Angeles, Southern California Association of Scientists.
- Webel, C. (2016). *Terror, Terrorism and the Human Condition*. Springer.
- Wheelis, M. (2006). *Deadly cultures: biological weapons since 1945*. Harvard University Press.
- Younger, S. M. (2008). *Endangered species: How we can avoid mass destruction and build a lasting peace*. Harper Collins.